

BIJLAGE 3

SAMENVATTING VAN DE PUBLICATIE OVER HET ONDERZOEK NAAR ONTWIKKELINGEN VAN DAGBESTEDING (AEF, 2021a)

A. Resultaten (eigen tabel op basis van het rapport)

<i>Ontwikkeling</i>	<i>Deelontwikkelingen</i>	<i>Kansen voor cliënten</i>	<i>Knelpunten/uitdagingen</i>
<p>1. Dagbesteding meer in de maatschappij</p> <p>Meedoen, eigen regie nemen, zelfstandig werken en meer in de maatschappij werken (bijv. bij bakker, in de horeca of op een boerderij).</p>	<p>1.1 Op externe locaties werken</p> <p>Minder dagbesteding op locaties die vanuit zorginstelling zijn gerealiseerd (bijv. bejaardentehuis of sportkantine).</p>	<p>Cliënten met arbeidsmatige dagbesteding doen meer sociale contacten op, ook met mensen zonder beperking, en voelen zich meer onderdeel van de maatschappij.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het aanbod van externe locaties is afhankelijk van de mogelijkheden in het gebied. • Vraagstukken rondom begeleiding. • Kwesties omtrent verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid.
	<p>1.2 Meer externe samenwerking</p> <p>Zorgaanbieders zoeken reguliere samenwerkingspartners om projecten en initiatieven mee te ontplooiën.</p>	<p>Meer diversiteit in het aanbod voor cliënten. Keuzevrijheid neemt toe, kan meer worden gezocht naar een passende plek (in het lijn van het ontwikkelplan van de cliënt).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Meer personeelscapaciteit nodig, terwijl toch al hoge werkdruk en schaarste in personeel. • Hogere kosten, o.a. voor begeleiding. • Vraagt om nieuwe competenties binnen de zorgorganisatie.
<p>2. Technologische innovatie</p> <p>Kan cliënten helpen om hun eigen leven zo betekenisvol en zelfstandig mogelijk in te richten. Slimme oplossingen mogelijk voor mensen met een beperking op het gebied van wonen, leven, leren, werken, taal en gezondheid.</p>	<p>2.1 Online vormgeven van (delen van) dagbesteding</p> <p>Bepaalde activiteiten worden via een online medium gedaan (online sportklassen, doen van online opdrachten).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vernieuwing in de vormen en soorten van hulpverlening; meer maatwerk aan cliënten. • Zorgt voor nieuwe en creatieve vormen van dagbesteding. • 	<ul style="list-style-type: none"> • Minder geschikt voor personen met EMB. • Verlenen van medische zorg een uitdaging. • Vraagt andere kwaliteiten van een begeleider dan het begeleiden van een fysieke bijeenkomst.
	<p>2.2 Gebruik van digitale middelen in dagbesteding</p> <p>Bijvoorbeeld het gebruik van 3D printer, domotica of virtual reality. Ook bestaan er digitale innovaties die vormen van dagbesteding aanvullen of vervangen (bijv. belevingstafel voor mensen met EMB of complexe NAH).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bieden ruimte aan creatieve vormen van (arbeidsmatige) dagbesteding, zoals online ontwerpen en bewerken van vlogs of videoclipps. • Aantrekken van ondernemers, om samen een digitaal traject binnen of buiten de zorginstelling op te zetten. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vinden van personeel met de juiste vaardigheden; met name de complexere innovaties vragen om specifieke kennis bij medewerkers. • Hoge kosten. • Er is nog beperkt beeld van wat effectief is bij welke (doel)groep.
<p>3. Inclusie en talentbenutting</p>	<p>3.1 Focus op leren en ontwikkelen</p>	<p>Cliënten hebben een concreet ontwikkeldoel waarbij ze leerplannen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • 'Paternalistische' houding van begeleiders/ouders. Uitdaging is cliënten te durven loslaten.

<p>In dagbesteding wordt de laatste jaren meer ruimte gemaakt voor leren en ontwikkelen, het leveren van maatwerk en het initiëren van leerwerktrajecten. Speelt met name bij mensen met LVB.</p>	<p>Waar het om gaat: het duurzaam centraal stellen van cliënten en per individu bekijken welke talenten hij/zij bezit, waar mogelijkheden en ontwikkelpotentieel beschikbaar is.</p>	<p>opstellen om deze te behalen. Dit zorgt voor persoonlijke groei: ze worden vakbekwaam en durven een grotere rol binnen de maatschappij te vervullen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Leren en ontwikkelen kost extra tijd van begeleiders en soms is ook externe expertise nodig. • Zorgaanbieders hebben geen apart leerbudget waar zij aanspraak op kunnen maken.
	<p>3.2 Meer maatwerk leveren</p> <p>Talenten komen niet altijd tot hun recht binnen het bestaande dagbestedingsaanbod. Maatwerk (betere aansluiting bij de individuele competenties en interesses van cliënten) is belangrijk. Het kan er per doelgroep verschillend uitzien.</p>	<p>Betere aansluiting bij talenten en ambities van de cliënten, waardoor zij hun maximale leerpotentieel kunnen benutten. Zorgt ook dat zij in hun kracht staan en dat ze kunnen groeien, omdat ze dagbesteding hebben die goed bij hen past. Geeft hen een gevoel dat ze van waarde zijn en onderdeel van de maatschappij uitmaken.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Binnen de Wlz is er nog onvoldoende ruimte voor financiering om cliënten te laten participeren in de maatschappij. Focus Wlz ligt met name op wonen en behandeling. • Binnen dagbestedingsorganisaties (over)heerst de opvatting dat er voor de cliënten gezorgd moet worden. Meer talentbenutting, regie en keuzemogelijkheden kan botsen met de traditionele 'zorgcultuur' binnen de zorginstelling.
	<p>3.3 Realiseren van leerwerktrajecten</p> <p>Cliënten doen vaardigheden op en leren een 'vak'. Het biedt cliënten met een afstand tot de arbeidsmarkt de kans om te participeren en te werken in de maatschappij. Kan worden vormgegeven op een dagbestedingslocatie of een externe locatie. Leerwerktrajecten gelden met name voor (cliënten in) de arbeidsmatige dagbesteding.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Naast het leerwerktraject op externe locaties (bedrijven), is de verbinding met het beroepsonderwijs een kans voor cliënten om zich verder te ontwikkelen. • Leerwerktrajecten geven 'voor ieder wat wils' omdat er verschillende niveaus en leerlijnen bestaan. Ieder wordt gestimuleerd om doelstellingen in het eigen ontwikkelpad te behalen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aansluiting met regulier beroepsonderwijs is niet altijd soepel. Praktische uitvoerbaarheid is vaak een knelpunt, omdat het reguliere aanbod uit meerjarige studies bestaat die niet goed aansluiten bij de mogelijkheden van cliënten. • Zorgaanbieders hebben geen apart leerbudget waar ze aanspraak op kunnen maken voor het realiseren van leerwerktrajecten. • Leerwerktrajecten vragen een andere rol van de begeleiders (coachend).

B. Voorwaarden op stelselniveau, om te kunnen inspelen op ontwikkelingen in de dagbesteding

Aan de volgende voorwaarden moet worden voldaan.

- Aanpassen van de huidige beleidsregels Wlz. In de beleidsregels Wlz 'prestatiebeschrijvingen en tarieven zorgzwaartepakketten en volledig pakket thuis' en 'prestatiebeschrijvingen en tarieven modulaire zorg' is niet genoeg ruimte om dagbesteding op een alternatieve manier vorm te geven. Er zijn drie belemmeringen:

- Digitale vormen van dagbesteding, bijvoorbeeld het organiseren van digitale huiskamers of cliënten online opdrachten laten doen, staan niet in de standaard prestatiebeschrijvingen. Zij zijn een welkome toevoeging en maken dat er op een laagdrempelige manier contact kan worden gemaakt met de cliënt. Deze zorgvormen moeten structureel geborgd worden. Wat daarnaast opvalt, is dat er in de beleidsregels wél ruimte is voor digitale vormen bij individuele begeleiding.
- Tarieven zijn niet passend voor online dagbesteding.
- Dagbesteding mag niet op de woonlocatie worden vormgegeven. Door de coronacrisis wordt veel dagbesteding op de woon of verblijfplek vormgegeven. Voor sommige cliëntgroepen draagt dit bij aan de kwaliteit van leven. Specifiek voor deze groep zou het wenselijk zijn om dit ook na de coronacrisis (deels) te continueren. De kosten van dagbesteding op locatie zullen lager zijn, waardoor de tarieven hierop aangepast kunnen worden.
- Flexibele(re) prestaties zijn noodzakelijk om meer inclusie en talentbenutting in dagbesteding te realiseren:
 - Er is weinig ruimte om te experimenteren, er wordt weinig flexibiliteit in prestaties ervaren binnen de Wlz. De vaak strakke voorwaarden in de beleidsregels in combinatie met prestatieafspraken maken dat er weinig ruimte is om te experimenteren. Flexibele indicaties zijn noodzakelijk om digitale dagbesteding of innovatie te implementeren, bijvoorbeeld door digitale activiteiten op te knippen door de dag heen, in plaats van aanwezigheid op een dagdeel op locatie. Ook is het binnen de Wlz beleidsregels niet toegestaan om dagbesteding en begeleiding 'te stapelen', waardoor het lastig is om mee te bewegen met de ontwikkelende zorgvraag van de cliënt.
 - Met de dagdelenconstructie zijn zorgaanbieders genoodzaakt om dagbesteding gedurende één dagdeel aan te bieden en kunnen zij minder flexibel omgaan met cliënten die bijvoorbeeld een paar uur per dag dagbesteding zouden willen krijgen of cliënten die betere functioneren met dagbesteding in de avond of in het weekend. Er zijn verschillende creatieve manieren om hiermee om te gaan, maar zorgorganisaties zouden meer bewegingsvrijheid hebben als er niet meer met dagdelen maar bijvoorbeeld met een budget per persoon gewerkt zou worden. Ook het werken met arrangementen past niet in de structuur van dagdelen.
- Verruiming huidige tariefstructuur is noodzakelijk om uitdagende dagbesteding aan te kunnen bieden:
 - De huidige tariefstructuur is beperkend. Als ook andersoortige structuren worden aangeboden, zoals persoonsgebonden budgetten of abonnementstarieven, ontstaan er mogelijkheden voor zorgaanbieders om uitdagende dagbesteding aan te kunnen bieden.
 - Tarieven zijn niet altijd passend. In de Wlz wordt dagbesteding gezien als 'begeleiding in groepsverband', waardoor er gewerkt wordt met een prestatie per dagdeel. Dit tarief is geënt op een meer klassieke vorm van dagbesteding, waarbij beperkt rekening wordt gehouden met dagbesteding waarbij de cliënt meer in de maatschappij staat of die beter aansluit bij de wens van de cliënt.
 - Ook in de Wmo vinden gesprekspartners het lastig om uitdagende dagbesteding aan te bieden binnen de tarieven. De tarieven zijn vaak niet passend. Gemeenten zouden ruimte moeten bieden aan maatwerk, in plaats te werken met standaardpakketten en eisen.
- (Met name bij arbeidsmatige dagbesteding) Samenwerking dagbesteding en (beroeps)onderwijs en financiële stimulans bij leerwerktrajecten zijn nodig:
 - De beweging richting beroepsonderwijs wordt in veel gevallen niet gestimuleerd door de financiering. Het volgen van een opleiding wordt in veel gevallen niet vergoed door gemeente of zorgkantoor. In de Wmo kan het starten van een opleiding impact hebben op de financiering. Sommige gemeenten geven geen indicaties meer af, terwijl de cliënt met het starten van een (deeltijd) opleiding

- nog steeds dagbesteding nodig heeft. Cliënten beginnen in veel gevallen met een beroepsopleiding om uiteindelijk een overstap te maken naar een ander vakgebied of om vaardigheden op te doen die van pas komen op een arbeidsgerichte dagbestedingsplek. Wanneer de aansluiting tussen dagbesteding en onderwijs niet makkelijk gemaakt kan worden, heeft dat impact op de Wajong of het inkomen van cliënten. Dit geldt met name voor mensen met LVB.
- In sommige gevallen bemoeilijkt de combinatie van dagbesteding met een uitkering het leerwerktraject. Het UWV indiceert cliënten op basis van hun werkvermogen. Soms kan een dergelijke indicatie nadelig zijn voor het willen opstarten van een leerwerktraject, omdat leerwerkplekken niet gefinancierd worden. Dit geldt met name voor mensen met LVB.
 - Tenslotte wordt de realisatie van leerwerktrajecten ook belemmerd doordat gemeenten zorgaanbieders maar beperkt zien als een aanbieder van op maat gemaakte trajecten voor mensen die geen startkwalificatie hebben. Deze groep heeft hierdoor minder de mogelijkheid zich te ontwikkelen.
- Sluitende tarieven voor vervoer en budget voor aanpassen accommodaties is van belang bij belevingsgerichte dagbesteding.
 - Tarieven en voor vervoer moeten toereikend zijn. Met het 'meer in de maatschappij werken' gaan ook meer cliënten van deze doelgroep naar een externe dagbestedingslocatie toe. Specifiek bij mensen met EMB is vervoer een aandachtspunt omdat zij vaak aangepast vervoer nodig hebben en in mindere mate gebruik kunnen maken van het openbaar vervoer. De tarieven voor vervoer zijn niet toereikend, er zijn veel extra kosten om het vervoer te realiseren. Dat zijn kosten die niet naar de zorg of begeleiding gaan. De tekorten en daarmee de mogelijke beperkingen in het vervoerbudget kunnen de keuzevrijheid van cliënten